

TIMO R. STEWART

Raamattu Lähi-idän uutisten tulkkina

Johdanto

”Viime aikoina on lehtemme toimitukseen saapunut tiedusteluja, jotka koskevat siionismia.” Näin alkoi yleiskristillisessä *Kotimaa*-lehdessä heinäkuussa 1948 julkaistu haastattelu.¹ Israelin valtio oli perustettu vasta pari kuukautta aiemmin ja lukuisat suomalaiset hengelliset lehdet lienevät saaneet vastaavia tiedusteluja tai olivat siten oma-aloitteisesti heränneet tarkkailemaan uuden juutalaisvaltion vaiheita. Kirjoitusten määrän ja 1950-luvulla syntyneen Israel-harrastuksen valossa Israeliin liittyvät tapahtumat näyttävät todella kiinnostaneen suomalaisia kristittyjä. Tämä teki Lähi-idän konfliktista poikkeuksellisen, sillä tavallisesti kristillinen lehdistö ei juuri puuttunut kansainvälisen politiikan tapahtumiin. Israelin sota ja rauha kiinnostivat aivan eri tavalla.

Kristillisten lehtien ja kirjojen teksteissä ei kuitenkaan pysytely pelkässä politiikassa, vaan monet kirjoittajat näyttävät ajatelleen juuri kristittyjen hengellisen näkemyksen tai Raamatun tekstien ymmärryksen antavan jonkinlaista asiantuntijuutta ”Raamatun maita” koskevien uutisten analysointiin. Tämä näyttää olleen intuitiivista silloinkin, kun tämän asiantuntemuksen rajat olivat ilmeisiä. Esimerkiksi pastori Voitto Viro kirjoitti seuraavasti vuonna 1954 (kursivointi lisätty):

¹ *Kotimaa* 6.7.1948. Tuolloin oli tavanomaista kirjoittaa sionismi kahdella i-kirjaimella.

Nyt huomaa senkin, että meillä ei ole Suomessa aavistustakaan arabikysymyksestä. *Olisi ollut luonnollista, että edes papeilla olisi, koska he muutenkin monessa merkityksessä ovat Palestiinan-tuntijoita*, mutta ei ollut itsellänikään. Meistä se että Israelin valtakunta syntyi, oli yksinomaan Raamatun ennustusten täyttymys ja siis tervetullut seikka. Millä tavalla se tapahtui, siihen emme innossamme kiinnittäneet huomiota.²

Viron sanoin papit ”monessa merkityksessä ovat Palestiinan-tuntijoita”, mutta mitä hän tarkoitti? Teologiseen koulutukseen kuului Vanhan ja Uuden testamentin tekstien tutkimista sekä esimerkiksi Raamatun heprean ja kreikan opintoja. Näiden opintojen kautta voisi olettaa syntyvän tiettyä tuttuutta kristillisen kirkon ja uskon perinteeseen, ehkä muinaisen Palestiinan maantieteeseen sekä mahdollisesti pari tuhatta vuotta sitten Levantissa vallinneeseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen ja kulttuuriseen kontekstiin.

Huomattavasti vähemmälle huomiolle lienevät jääneet antiikin jälkeisen ja modernin ajan juutalaisuuden tutkimus sekä sionismin tai arabinationalismin tuntemus, islamista puhumattakaan. Ei ole lainkaan selvää, että juuri muinaisten tekstien ja kristillisen perinteen pohjalta nouseva tietämys olisi erityisen relevanttia kansainvälisen diplomatian, kylmän sodan suurvaltapolitiikan, Lähi-idän valtioiden sotilaallisten voimasuhteiden, Palestiinan arabiyhteisön sisäisen dynamiikan tai sionistisen liikkeen poliittisten päämäärien hahmottamiseen. Kuilu on ilmeinen. Harvemmin kuvittelisi esimerkiksi mayojen tai asteekkien valtakuntien myytteihin perehtyneiden tutkijoiden pitävän itseään tämän tietonsa perusteella Meksikon 1900-luvun poliittisten käänteiden asiantuntijoina tai ajattelisi kuningas Arthuriin liittyvien legendojen voivan antaa olennaisia näkökulmia esimerkiksi Britannian siirtomaaimperiumin purkautumiseen.

Vertaus on karkea, eikä täysin oikeudenmukainen, sillä 1940–1960-lukujen kristilliset lehdet ja kirjat pyrkivät rajallisten mahdollisuuksien mukaan myös haastattelemaan Israelissa käyneitä ja siellä asuvia silminnäkijöitä. Artikkeleissa käytettiin hyväksi päivälehtien poliittisista tapahtumista kertovia uutisia sekä näistä kertovaa vähäistä suomalaista kirjal-

² Viro 1955, 216.

lisuutta. Suomalaisilla kristityillä oli kuitenkin erityistä mielenkiintoa juuri Israelin itsenäistymiseen ja siihen liittyneisiin sotiin, ja niitä haluttiin tarkastella Raamatun valossa. Kristillisen lehdistön ja kirjallisuuden tapa käsitellä aihetta luo vahvan vaikutelman siitä, että nimenomaan kristillisen näkökulman ajateltiin antavan jonkinlaista lisäarvoa tämän tilanteen tarkasteluun. Monissa kirjoituksissa viitattiin myös nimenomaisesti Raamattuun, mistä herää tässä artikkelissa tarkastelemani kysymys: millaista asiantuntijuutta Raamatun tarkalleen ottaen ajateltiin antavan Lähi-idän konfliktiin Israelin valtion perustamisen aikoihin?

Suomalainen kristillinen sionismi ja Raamatun selitysvoima

Kysymys liittyy laajempaan ilmiöön, joka tunnetaan kristillisenä sionismina. Sillä tarkoitetaan joidenkin kristittyjen piirissä esiintyvää käsitystä, että Raamattu sisältää erityisiä viittauksia sionismiin tai Israelin valtioon.³ Tämä taas on johtanut monenlaiseen sionismia ja Israelia tukevaan toimintaan, jossa kristityt ovat halunneet asettua eri tavoin Israelin valtion puolelle. Ilmiöstä on kasvava määrä kansainvälistä tutkimusta, mutta toistaiseksi lähinnä liittyen Yhdysvaltojen ja Israelin nykyiseen läheiseen liittolaissuhteeseen tai Britannian aiempiin vaiheisiin sionistisen liikkeen tukijana.⁴

Raamatusta nostetun tulkintakehikon käyttäminen Israelin valtion ja Lähi-idän nykyisyyden tulkitsemiseen on laajemmin ottaen esimerkki Edward Saidin kuvaamasta orientalismista. Siinä muinaisen tekstin välityksellä kuviteltu ihanteellinen menneisyys nousee koetun todellisuuden ohi. Saidin sanoin, länsimaisten orientalistien silmin ”orientti oli olemassa arvoina, jotka eivät suinkaan liittyneet orientin nykyisyyteen vaan orientin ja kaukaisen eurooppalaisen menneisyyden yhteyksiin”.⁵ Näiden yhteyksien – orientin todellisen olemuksen – ymmärtämiseen tar-

³ Stewart 2015, 44.

⁴ Esimerkiksi Smith 2013; Spector 2009; Goldman 2009; Weber 2004.

⁵ Said 2011, 87.

vittiin muinaisiin teksteihin perehtynyt länsimaalainen. Suomalaisten kohdalla tämä klassisille teksteille perustuva ymmärrys ”orientin” todellisuudesta nousi nimenomaisesti Raamatusta. Sieltä ajateltiin myös löytyvän tieto kiinnostavimmasta tarkastelun kohteesta.⁶

Aiemman tutkimuksen valossa myös Suomessa on ollut merkittävää kristillistä kiinnostusta Israelin valtiota kohtaan.⁷ Suomeen perustettiin useita erityisiä Israel-järjestöjä – kuten Suomen Karmel-yhdistys, Israelin Ystävät sekä ICEJ:n Suomen osasto – ja niin sanotusta kristillisestä Israel-harrastuksesta tuli laajasti tunnettua ja suosittua. Israel-järjestöt sekä luterilaiset seurakunnat järjestivät Israel-tilaisuuksia sekä Israel-matkoja. Israelia hengellisestä näkökulmasta käsitteleviä kirjoja julkaistiin kymmenittäin ja Israel oli yleinen aihe kristillisten lehtien sivuilla. Myöhemmin, etenkin 1980-luvulta lähtien, Israelin muuttuessa aiempaa selkeämmin mielipiteitä jakavaksi tekijäksi, kristilliset järjestöt järjestivät lukuisia mielenosoituksia Israelin puolesta. Suomalainen Israel-harrastus kalpenee poliittisessa vaikuttavuudessa paljon mittavamman Yhdysvalloissa esiintyneen rinnakkaisen ilmiön rinnalla, mutta on siitä huolimatta ollut merkittävä voima suomalaisessa kristillisessä kentässä.

Tämä kristillinen Israel-innostus on mahdollista selittää useilla tekijöillä, joista osa on kristillisiä liikkeitä yleisluonteisempia. Yksi Suomelle erityinen tekijä on se samankaltaisuus, jota Suomen ja Israelin kansallisten kokemusten välillä nähtiin. Pienten raivaajakansojen kamppailu suurten itäisten vihollisten kanssa koettiin tuttuna. Myös suomalaisten uskonnollisten liikkeitten kehityksellä, erityisesti Israelista kiinnostuneen uuspietismin jääminen osaksi kansankirkkoa, sekä lukuisten vaikutusvaltaisten Israelin ystävien toiminnalla lienee ollut osuutensa. Merkittävimmän syyn suomalaisen kristillisen Israel-innostuksen taustalla voi kuitenkin löytää siitä, miten monet kristityt näkivät Israelin valtion perustamisen todisteena Raamatun luotettavuudesta. Siten se toimi myös merkinä Jumalan olemassaolosta ja toiminnasta maailmassa.⁸

⁶ Stewart 2015, 63–65.

⁷ Nurminen 1992; Swanström 2004; Stewart 2014; Stewart 2015.

⁸ Stewart 2015, 228–232.

Tämä selittää miksi kristityt kiinnostuivat Israelista – se todisti heille Raamatun luotettavuuden – mutta jättää vielä tilaa tarkemmalle kysymykselle: millaista asiantuntijuutta Raamatun ajateltiin antavan Lähi-idän konfliktiin. Vastaus selviää tarkastelemalla niitä yhteyksiä, joissa Raamattu tuotiin osaksi Lähi-idän tapahtumien analyysia. Tarkastelen miten tämä tapahtui Israelin perustamista ympäröivinä vuosina 1947–1950 kahdessa merkittävässä suomalaisessa kristillisessä lehdessä, *Kotimaassa* ja *Sanassa*. Lisäksi tarkastelen valikoimaa Israelia käsitteleviä suomalaisten luterilaisten kirjoittamia kristillisiä kirjoja, jotka julkaistiin 1940–1960 -luvuilla.⁹ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet lukivat myös suosittujen helluntailaisten tai vapaakirkollisten kirjoittajien, kuten Vilho Rantasen, Kaarlo Syvännön tai Eino Mannisen teoksia ja kirjoituksia, mutta olen halunnut keskittyä ensisijaisesti luterilaisen kirkon piiristä nousevaan populaariin teologiseen diskurssiin.

Eräs huomionarvoinen piirre 1940–1960-lukujen kristillisissä Israel-kirjoituksissa on, että niissä ei juurikaan arvioitu tai arvosteltu kriittisesti kenenkään Israel-teologiaa. Aiheesta joko innostuttiin tai siitä vaiettiin. Poikkeuksena oli erityisesti Suomen Lähetysseuran ja Karmel-yhdistyksen välillä 1960-luvulla käyty debatti juutalaislähetyksen roolista Israelin tukemisen rinnalla, mutta silloinkin Israelin merkityksestä oltiin periaatteessa yhtä mieltä.¹⁰ Innostuneita kirjoituksia on hyvin helppo löytää. Aineistossa esiintuotujen näkemysten kannattajien määrää on vaikea arvioida. Levinneisyyteen keskittymisen sijasta tarkastelen seuraavassa lähemmin muutamia niistä tavoista, joilla Raamatun ajateltiin antavan asiantuntemusta Lähi-idän konfliktiin, ja pyrin selvittämään millaisesta asiantuntemuksesta näissä tapauksissa tarkalleen ottaen ajateltiin olevan kyse.

⁹ Olen käyttänyt tässä artikkelissa osittain samaa aineistoa kuin väitöskirjassani *Ja sana tuli valtioksi* (2015). Kyseessä on kuitenkin itsenäinen ja uusi kokonaisuus, joka laajentaa väitöskirjassani tarkastelemaani ilmiötä.

¹⁰ Stewart 2015, 202–209. Helluntailainen Vilho Hartosen teos *Mitä pian tapahtuu?* (1950) edusti sikäli puhtaaksi viljeltyä futuristista dispensationalistista teologiaa, ettei se jättänyt tilaa ”seurakunnan ylösoiton” edeltävänä aikana tapahtuvalle profetian täyttymiselle. Hartosen mukaan ”vasta seurakunnan ylösoiton jälkeen alkaakin suuri liikehtiminen juutalaisten keskuudessa”. Hartonen 1950, 45.

Tieto siitä mitä tapahtuu nyt

Britannia oli valloittanut suuren osan Lähi-idän aluetta Osmani-impe-riumilta ensimmäisen maailmansodan kuluessa. Sodan jälkeen se hallitsi Kansainliiton mandaatilla Palestiinaa, kuten nykyisen Israelin valtion, Länsirannan sekä Gazan kaistan aluetta tuolloin kutsuttiin. Alueelle muutti runsaasti juutalaisia. He ryhtyivät rakentamaan edellytyksiä itsenäisen juutalaisvaltion perustamiselle maassa, joka liittyi kiinteästi juutalaisuuden uskonnollisiin perinteisiin ja Raamatun kertomuksiin. Alueen valtaväestö, Palestiinan arabit, taas halusivat itsenäistyä naapurimai-
den tavoin. Tilanne kärjistyi, ja Britannialla oli täysi työ levottomuuksien hillitsemisessä.¹¹ Britannia luovutti kysymyksen toisen maailmansodan jälkeen perustetun Yhdistyneiden kansakuntien ratkaistavaksi. YK:n Palestiina-komitea kävi Palestiinassa ja suositti sen jakamista kahteen valtioon ja Jerusalemin jättämistä kansainväliseen hallintaan. Asiasta äänestettiin 30. marraskuuta 1947 YK:n yleiskokouksessa, joka päätyi suosittamaan jakosuunnitelman toimeenpanemista.¹² Pettynyt arabit nousivat vastarintaan, ja pian Palestiinassa raivosi täysi sisällissota.

Tutut paikannimet nousivat lehtien sivuille. Meneillään oleva konflikti sisälsi suuren draaman ainekset ja vetosi Raamatun kertomusten kanssa kasvaneiden lukijoiden mielenkiintoon aivan eri tavalla kuin tuntemattomampien maailmankolkkien sodat. Myös suomalainen päivälehdistö kirjoitti säännöllisesti Palestiinan tapahtumista, Israelin itsenäisyysjulistuksesta ja sitä seuranneesta sodasta naapurivaltioiden kanssa. Sävy oli pääosin hyvin myötämielinen Israelin pyrkimyksille, minkä on tulkittu johtuvan ainakin osittain siitä yhtäläisyydestä, joka Israelin ja Suomen kaltaisten pienten valtioiden välillä nähtiin.¹³

Kevään 1948 kuluessa sionistit pääsivät selvästi niskan päälle. Britannia vetäytyi Palestiinasta toukokuussa, Israelin valtio julistettiin perustetuksi ja sota laajeni uuden valtion ja sitä ympäröivien arabival-

¹¹ Hyvä suomenkielinen yleisesitys löytyy teoksesta Juusola 2005.

¹² Plan of Partition with Economic Union. A/RES/181(II): Future government of Palestine (29.11.1947). United Nations. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)).

¹³ Holmila 2011, 157–158.

tioiden sodaksi. Israel selviytyi voittajana, mutta osa Palestiinasta jäi Jordanian ja Egyptin haltuun. Aselevot solmittiin vuonna 1949. Tilanne jäi hyvin jännitteiseksi, mutta Israelin valtio hyväksyttiin YK:n jäseneksi ja se alkoi vakiintua osaksi kansainvälistä yhteisöä. Kristillisiä kirjoittajia näytti askarruttavan, mitä tämä kaikki merkitsee. Tätä kysymystä, joskin ennen Israelin valtion perustamista, pohti myös Helsingin yliopiston dogmatiikan professori Osmo Tiililä kirjassaan *Historian Jumala* (1945). Hän esitti, että historian suuret tapahtumat sisälsivät viestejä Jumalalta. Hänen mukaansa teologian avulla ”raamatullisen ilmoituksen valo” pystytään suuntaamaan ajan tapahtumiin. Raamatun valossa voitiin nähdä ”siinä, mitä tapahtuu, sitä mitä tapahtuu”.¹⁴

Monelle suomalaiselle kristilliselle kirjoittajalle sionismi ja etenkin Israelin valtion syntyminen merkitsi yksinkertaisesti jonkinlaista merkkiä siitä, että Raamatun ennustukset toteutuivat. Tämä puolestaan antoi luottamusta Raamattuun ja tarjosi ikään kuin todisteen Jumalan olemassaolosta. Tiililä lienee tarkoittanut jotain pidemmälle menevää ymmärrystä kuin pelkästään Raamatun luotettavuuden todistelua. Vaikka hän varoitti, ettei teologia voinut olla tässä tehtävässään erehtymätön, hän kuitenkin viitoitti selvän roolin teologeille maailmantapahtumien tulkitsijoina. Raamattu antoi heille mahdollisuuden nähdä maailmantapahtumien läpi. Se paljasti jotain olennaista ja tietämisen arvoista todellisuuden merkityksestä. Kyseessä oli jollakin tavoin kätketty tai ainakaan ei ilmeisin merkitys, koska sen tunnistamiseksi tarvittiin Raamatun tekstien tuntemusta.

Mitä Tiililän mielestä maailman tapahtumat sitten merkitsivät? Hän ei valitettavasti jaa konkreettisia esimerkkejä saamastaan ymmärryksestä siihen, mitä tapahtui. Erään periaatteen Tiililä kuitenkin esittää: ”Jumalalla on sellainenkin elämän laki, että mitä ihminen – tai kansa – kylvää, sitä se on niittävä.”¹⁵ Tiililä ei valitettavasti kerro, millä tavoin tämä periaate on tarkalleen ottaen tullut hänen tietouteensa. Raamatun lukuisia kylvämistä ja niittämistä koskevia vertauskuvalaisia opetuksia on nimittäin saatettu tulkita myös henkilökohtaisen hurskau-

¹⁴ Tiililä 1945, 14–16, 22.

¹⁵ Tiililä 1945, 38.

den kannustimina, kansallisina lakeina. Tiililä tuntuu myös puhuvan nimenomaan niittämisestä tässä ajassa, ei tuonpuoleisessa. Hän ei myöskään täsmennä tarkoittaako niittämistä sitä, että ”kansojen” menestys tai tappio johtuu viime kädessä näiden omista teoista. Avoimeksi jää siis kysymys siitä, voiko tämän perusteella olettaa, että karvaita kokemuksia ja tappioita niittävä kansa on itse kylvänyt tappionsa siemenet ja näin ansainnut kohtalonsa. Ovatko voittajakansat jumalallisen ”elämän lain” nojalla oikeassa? Ilmeisesti ainakin yksilöt saattavat joutua kärsimään enemmän kuin ansaitsivat, koska Jumala on tuomioissaan ”suvereenisen vapaa”. Siksi hän voi tuomita kollektiivisesti, mistä Tiililän mukaan myös viimeisin maailmansota on esimerkkinä.¹⁶

Näistä periaatteellisista näkemyksistään huolimatta Tiililä oli käytännössä yllättävänkin maltillinen historian tapahtumien ja Raamatun ilmoituksen yhdistäjä. Hän oli varsin pidättyväinen myös Israelin valtion perustamisen jälkeen ilmestyneissä kirjoissaan, vaikka monien muiden tavoin piti juutalaisten ”palaamista” Palestiinaan kiistämättömänä ennustusten toteutumisena¹⁷ ja näki juutalaisten kaikkien vaiheiden olevan kytköksissä Jumalan suunnitelmien toteutumiseen.¹⁸ Monet muutkin suomalaiset kristityt kirjoittajat jättivät täsmentämättä sitä tapaa, jolla katsoivat juutalaisten vaiheiden ja Jumalan Raamatussa ilmoitettujen suunnitelmien kohtaavan. Esimerkiksi *Kotimaa* arvioi vuoden 1947 viimeisessä pääkirjoituksessaan, että suurvaltojen tuki noudatti Jumalan lupauksia juutalaisvaltion syntymisestä, kertomatta millä tavoin ja missä tämä oli tarkkaan ottaen luvattu.¹⁹ Lukijan ilmeisesti oletettiin tietävän sen ja varsin monet muutkin kirjoittajat tyytyivät viittaamaan vain yleisluonteisesti Raamatun lupauksiin.²⁰

Silloin kun erityisiin raamatunjakeisiin viitattiin, löydettiin toteutuneita ennustuksia erityisesti Vanhan testamentin profettojen kirjois-

¹⁶ Tiililä 1945, 39.

¹⁷ Tiililä 1953, 41.

¹⁸ Tiililä 1954, 482.

¹⁹ *Kotimaa* 30.12.1947, kulunut vuosi.

²⁰ Esimerkiksi *Sana* 12.12.1947, Alanen 1948a; *Sana* 28.5.1948, Israel; *Sana*, 26.11.1948, *Odotus – jälleennäkeminen*; *Sana* 2.12.1948, *Enteitä*; Alanen 1948b; *Sana* 26.1.1950, *Kaukonäköala*.

ta. Erityisen suosittuja olivat Hesekielin kirjan luvut 36, 37 ja 39²¹ ja Jesajan kirjan luvut 35 ja 40.²² Esimerkiksi *Kotimaan* artikkeli kehotti uutisten antamaa taustaa vastaan palauttamaan mieleen seuraavan jakeen Jeremian kirjasta: ”Sillä katso, tulee aika, sanoo Herra, jolloin minä käännän kansani Israelin ja Juudan kohtalon, sanoo Herra, ja palautan heidät maahan, jonka olen antanut heidän isillensä, ja he saavat periä sen” (Jer. 30:3).²³

Poliittisessa tapahtumassa saatettiin siis nähdä selvää liikettä Raamatussa ilmoitettua todellisuutta kohti. Konkreettisemmat esimerkit Raamatun antaman asiantuntemuksen käyttämisestä oman ajan tapahtumien yksityiskohtaisempaan tulkintaan ovat sen sijaan selvästi harvinaisempia. Eräs tällainen esimerkki löytyy professori Aapeli Saarisalon analyysissä *Kotimaassa*. Artikkelin alaotsikkona oli kuvaavasti ”Raamattu valaisee siionismin ja Palestiinan kysymystä”. Sen sijaan, että Saarisalo olisi etsinyt selityksiä Palestiinan kysymykselle poliittisten liikkeiden eturistiriidoista, ideologiasta, taloudellisista rakenteista tai kulttuurikysymyksistä, hän käänsi katseensa Ensimmäiseen Mooseksen kirjaan. Sen valossa kyseinen ristiriita oli ”vanha tuttu seikka”. Saarisalo näki Jaakobin juutalaisten vertauskuvana ja Esaun sekä Ismaelin arabien vertauskuvana, joilta löytyi varsin kauaskantoisia yhtäläisyyksiä luonteenpiirteiden ja elintapojen puolesta. Vertauskuvan lisäksi Saarisalo uskoi juutalaisten ja arabien myös todellisuudessa polveutuneen näistä esi-isistään. Siitä seurasi muun muassa Esaun jälkeläisiin muodostunut ”laiskuuden ominaisuus” ja Ismaelin väkivaltainen mieliala näkyy Saarisalon mielestä beduiineissa.²⁴

Saarisalo käytti Raamattua selittämään Israelin ja naapurimaiden parhaillaan käymän sodan todellista luonnetta. Hän sijoitti sen Ensimmäisen Mooseksen kirjan ja Nehemian sekä Esran kirjojen raamittamaan pitkään jatkumoon ja antoi kansanluonteelle merkittävän selittä-

²¹ *Kotimaa* 4.6.1948; *Sana* 11.6.1948; Pinomaa 1949a; Kaakinen 1950; *Kotimaa* 13.10.1950.

²² Kaakinen 1950; Launis 1950b.

²³ *Kotimaa* 2.12.1947. Tässä, kuten muuallakin artikkelissa, on käytetty Vanhaa kirkkoraa-mattua eli vuosien 1933 ja 1938 kirkolliskokousten käyttöönottamia Vanhan ja Uuden testamen-tin käännöksiä.

²⁴ Saarisalo 1948.

vän roolin. Se teki Saarisalon oman ajan tapahtumista ymmärrettävempiä, ehkä jopa väistämättömän kuuloisia. Tältä pohjalta Raamatun tuntemus ja kyky yhdistää sen kertomukset tämän päivän tapahtumiin antoivat tietynlaista asiantuntemusta tapahtumien todelliseen luonteeseen. Myös juutalaisten ominaisuuksien, jonkinlaisen kansanluonteen, nähtiin toisinaan olevan ymmärrettävissä Raamatun kautta. Esimerkiksi *Sana* tulkitse, että Abrahamin saama siunaus vaikuttaa juutalaisiin seuraavasti: ”He ovat maailman lahjakkain kansa. Heillä on suunnattomat taloudelliset mahdollisuudet. Heillä on suuri vaikutus koko maailman politiikkaan. He osaavat kaikkien kansojen kielet.”²⁵ Toisaalta myös juutalaisten kohtaama halveksunta ja vaino saatettiin nähdä seurauksena Jumalan Raamatussa ilmoitetuista kirouksista, jotka yhtä lailla toteutuivat. Juutalaisten kansanmurhan jälkeisessä tilanteessa saattoi siis uhreja syyttämällä löytää selityksiä heidän järkyttävälle kärsimyksilleen.²⁶

Tieto siitä mitä tapahtuu seuraavaksi

Lehtien sivuilla esiintyvien tapahtumien todellisen merkityksen ymmärtäminen oli toki tärkeää, mutta vielä innostuneemmin käännettiin katseet tulevaisuuteen. Näyttää nimittäin siltä, että todellisuuden verhon raottamisen lisäksi Raamatun sanan ajateltiin pystyvän paljastamaan myös tulevaisuuden salaisuuksia. Tämä olikin paljon yleisempi tapa käyttää Raamattua maailmantapahtumien selittämiseen. Monet näyttivät uskovan, että Raamattu antoi erityistä asiantuntemusta Lähi-idän konfliktiin kertomalla, mitä olisi pian tulossa.

Mikäli sionismiin ja Israelin valtioon liittyvät tapahtumat merkitsivät Raamatun ennustusten täyttymistä, ne eivät olleet vain sattumanvaraisia, ohimeneviä tai väliaikaisia. Koska ne olivat Raamatussa ilmoitettuja, ne olivat myös pysyviä ja merkityksellisiä. Toisin kuin muut, kristitty asiantuntija saattoi Raamattunsa pohjalta tietää, ettei näihin

²⁵ *Sana* 26.1.1950, Kaukonäköala.

²⁶ Pinomaa 1949b, Kaakinen 1950; *Sana* 21.9.1950; *Sana* 14.12.1950; Tiililä 1954, 480. Aiheesta lisää: Stewart 2015, 125–132.

tapahtumiin tulisi heti muutosta. Esimerkiksi professori Yrjö E. Alanen kirjoitti Palestiinan ”historiallisen tapahtumasarjan” voivan päättyä ainoastaan siten, että juutalaiset saavat ”pysyvästi omakseen vanhat asumusijansa”.²⁷ Raamatussa oli ilmoitettu ennalta tiettyjä tapahtumia, etenkin juutalaiseen liittyen, ja aikaansa seuraava kristitty kykeni päättelämään niistä tulevaisuuden suuntaviivoja. Israelin valtio tulisi olemaan pysyvä yksinkertaisesti siksi, että se oli osa Jumalan suunnitelmaa.

Jumalan suunnitelmassa oli myös Raamatussa ilmoitettua merkki-paaluja, joihin sionismin ja Israelin valtion ajateltiin kuuluvan. Siksi niihin viitattiin yleisesti ”aikojen merkinä”²⁸ tai ”viikunapuun lehtinä”²⁹ Jeesuksen vertauksen mukaisesti: ”Mutta oppikaa viikunapuusta vertaus: kun sen oksa jo on tuore ja lehdet puhkeavat, niin te tiedätte, että kesä on lähellä” (Matt. 24:32).³⁰ Israelin valtion nimeäminen aikain merkiksi tai viikunapuun lehdeksi tarkoitti, että se kuului Jumalan Raamatussa ilmoitettuun suunnitelmaan. Tämän lisäksi sen avulla pystyi tunnistamaan missä vaiheessa tämä suunnitelma eteni. Siksi juutalaisista puhuttiin myös ajan kellona tai viisarina.³¹ Tälle on pitkät perinteet, ja juutalaisille on annettu vastaavaa roolia kristillisessä profetiakirjallisuudessa satojen vuosien ajan. Juutalaiset ovatkin olleet erittäin yleinen teema kristillisessä profetiakirjallisuudessa kauan ennen Israelin valtion perustamista.

”Kesällä” viitattiin Jeesuksen paluun lisäksi myös muihin viimeisiin tapahtumiin, joiden uskottiin nyt olevan lähellä. Silti useimmat suomalaiset kristilliset kirjoittajat pitäytyivät tekemästä laskelmia tai tarkempia tulkintoja siitä, milloin kesä koittaisi tai mitä tapahtumia se tarkalleen ottaen toisi mukanaan. Jo toteutuneiksi katsottujen ennustusten mainitseminen – erityisesti Israelin valtion perustaminen ja juutalaisten muutto sinne – oli selvästi yleisempää ja turvallisempaa kuin spekulatioiden

²⁷ Alanen 1948a.

²⁸ Matt. 16:3. Esimerkiksi Pinomaa 1949a; *Sana* 15.7.1949; Haapa 1950; *Kotimaa* 18.8.1950; *Kotimaa* 22.8.1950; *Kotimaa* 21.9.1950; *Sana* 14.12.1950.

²⁹ Pinomaa 1949a; *Kotimaa* 13.1.1950; Launis 1950a; *Kotimaa* 2.6.1950; *Kotimaa* 7.7.1950; *Sana* 14.12.1950.

³⁰ Myös Mark. 13:28 ja Luuk. 21:29–30.

³¹ *Sana* 28.5.1948, Israel; *Kotimaa* 6.7.1948; *Sana* 26.11.1948, Odotus – jälleennäkeminen; *Kotimaa* 3.3.1950.

esittäminen odotettavissa olevista tapahtumista. Tähän löytyy kuitenkin eräs merkittävä poikkeus, odotus juutalaisten kääntymisestä kristityiksi. Yleisin tässä yhteydessä käytetty viittaus oli Roomalaiskirjeen luku 11, jonka tulkittiin ennustavan juutalaisten kollektiivista kääntymistä kristityiksi:³²

Sillä minä en tahdo, veljet – ettette olisi oman viisautenne varassa – pitää teitä tietämättöminä tästä salaisuudesta, että Israelia on osaksi kohdannut paatumus – hamaan siihen asti, kunnes pakanain täysi luku on sisälle tullut, ja niin kaikki Israel on pelastuva, niinkuin kirjoitettu on: ”Siionista on tuleva pelastaja, hän poistaa jumalattoman menon Jaakobista.” (Room. 11:25–26)

”Kaiken Israelin” pelastumisen ei välttämättä ajateltu merkitsevän jokaisen maailman juutalaisen kääntymistä. Sen kuitenkin uskottiin tarkoittavan, että riittävän moni kääntyisi tehdäkseen juutalaisista kollektiivisesti tarkasteltuna kristinuskon yhdistämän joukon. Kansana kääntymisen odotus muistuttaa aiempaa perinnettä, jossa hallisija päätti alamaistensa uskonnosta. Odotus juutalaisten kollektiivisesta kääntymisestä on sikäli samansuuntainen, että sen odotettiin ikään kuin tulevan ylhäältä eli olevan luonteeltaan yliluonnollinen tapahtuma. Myös tässä yhteydessä saatettiin viitata Hesekielin kirjaan, josta löytyvää ennustusta pidettiin vasta osaksi toteutuneena. Siksi sen ajateltiin antavan voimakkaan viestin tulevaisuuden tapahtumista. Kyseessä on näky kuolleiden luiden laaksosta:

Ja hän sanoi minulle: ”Ihmislapsi, nämä luut ovat koko Israelin heimo. Katso, he sanovat: ’Meidän luumme ovat kuivettuneet, toivomme on mennyttä, me olemme hukassa.’ Sentähden ennusta ja sano heille: Näin sanoo Herra, Herra: Katso, minä avaan teidän hautanne ja nostan teidät, minun kansani, ylös haudoistanne ja vien teidät Israelin maahan. Ja siitä te tulette tietämään, että minä olen Herra, kun minä avaan teidän hautanne ja nostan teidät, minun kansani, ylös haudoistanne. Ja minä annan teihin henkeni, niin että te tulette eläviksi, ja sijoitan teidät omaan maahanne. Ja te tulette tietämään, että minä

³² *Sana* 20.6.1947; Alanen 1948a; Saarisalo 1948; Pinomaa 1949a; Pinomaa 1949c; *Kotimaa* 16.6.1950; *Kotimaa* 18.8.1950; *Kotimaa* 22.8.1950.

olen Herra: minä olen puhunut, ja minä sen teen, sanoo Herra.” (Hes. 37:11–14).³³

Tiililän *Systemaattisessa teologiassa* tätä pidettiin yhtenä esimerkkinä ennustuksesta, joka koskee yhtäältä kansallista kokoontumista ja toisaalta hengellistä heräämistä.³⁴ Mikäli ensimmäinen nyt oli tapahtumassa, saattoi toisenkin odottaa olevan pian edessä. Hengellisen heräämisen alkamista sekä Israelin valtion suhtautumista lähetystyöhön tarkkailtiin innokkaasti yhä uutena ajan merkinä.

Raamattu historian käsitteilytulkintana

Kuten edellä on tullut esiin, useat suomalaiset kristityt kirjoittajat 1940–1960-luvuilla todella ajattelivat Raamatun tarjoavan erityistä asiantuntijuutta Lähi-idän konfliktiin. Monet uskoivat Raamatun vahvistavan, että heidän omana aikanaan näkemät tapahtumat olivat osa Jumalan suunnitelmaa ja siksi erityisen merkittäviä. Tämän tiedon he pystyivät tuntemaan todeksi juuri Raamatun nojalla ja se puolestaan vahvisti Raamatun totuuden. Jotkut myös käyttivät Raamattua selittämään arabien tai juutalaisten ”kansallisia” ominaisuuksia, mikä antoi jo valmiiksi Jumalan suunnitelmaan kuuluville tapahtumille yhä lisää väistämättömyyden tuntua.

Raamatun uskottiin antavan erityistä asiantuntemusta myös Lähi-idän tulevaisuuteen. Koska Israelin valtion uskottiin olevan osa Jumalan Raamatossa ilmoitettua suunnitelmaa, sen pääteltiin olevan pysyvä ilmiö. Myös uuden valtion kohtaama vihollisuus nähtiin helposti väistämättömänä ja pohjimmiltaan hengellisenä ilmiönä. Lisäksi Israelin valtion näkeminen ajan merkiksi, jota seuraisivat lukuisat muut ennustusten täyttymykset, antoi lähitulevaisuudelle varsin synkän sävyn. Monet niistä asioista, joiden odotettiin pian tapahtuvan, olivat sotia ja luonnonmullistuksia. Lähi-idän tapahtumia tarkkailevat suomalaiset

³³ Hesekielin kirjan lukuun 37 viittaavat esimerkiksi *Sana* 11.6.1948 ja Saarisalo 1948.

³⁴ Tiililä 1954, 480.

kristityt uskoivat myös tietävänsä, että juutalaiset kääntyisivät osana Jumalan suunnitelmaa enemmän tai vähemmän kollektiivisesti kristinuskoon. Tämä johti joko juutalaisten parissa tehtävän lähetystyön merkityksen korostamiseen tai väheksymiseen, mutta toi kaikkeen juutalaisia ja kristinuskoa koskevaan uutisointiin jännittyneen odottavan sävyn.

Raamatun antama asiantuntijuus ei käytännössä rohkaissut maailmanpolitiikan tai yhteiskunnallisten tapahtumien kommentointiin. Kommentointi oli luonteeltaan epämääräisempää, myhäilevän salaperäistä ja voimakkaasti arvottavaa. Eri toimijoiden asemasta Jumalan suunnitelmissa saattoi vakuuttua sen perusteella, miten kukin toimija vastusti tai puolusti Israelin valtiota. Tulkitsemalla Lähi-idän tapahtumat osaksi ennalta ilmoitettua, yliluonnollista suunnitelmaa, on mahdollisesti vähennetty kiinnostusta niiden taustalta löytyvien yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja poliittisten selitysten merkitykseen. Näille selityksille ei annettu tilaa. Jäikö edes tilaa, mikäli todellinen syy oli Jumalan ennalta ilmoitetuissa suunnitelmissa?

Usko siihen, että Raamattu antoi asiantuntemusta Lähi-idän konfliktiin, tarkoitti kolmea merkittävää asiaa. Ensinnäkin se vaati tietynlaisen käsityksen siitä, mikä Raamattu oli. Muinaisten kirjoitusten kokoelma saattoi antaa jotain ajankohtaisten tapahtumien tai jopa tulevaisuuden tulkitsemiseen vain, jos se sisälsi yliluonnollista tietoa. Käytännössä monet tähän tarkoitukseen käytetyt raamatunjakeet olivat Vanhan testamentin profeettojen kirjoista, erityisesti Jeremian ja Hesekielin kirjoista. Asiantuntemusta haettaessa niiden sanakäänteitä tulkittiin sen verran yksityiskohtaisesti, että yritys olisi mieletön ilman samanaikaista uskoa varsin pitkälle menevään yliluonnolliseen inspiraatioon.

Toiseksi usko Raamatun antamaan asiantuntemukseen tämänpäiväisessä poliittisessa konfliktissa vaati myös tietynlaisen käsityksen siitä, miten Jumala toimii maailmassa. Professori Osmo Tiirilä saattoi olla vähemmistöissä sanoittaessaan asian niin selkeästi kuin teki, mutta hänen *Historian Jumalansa* näyttäytyy selvänä osana lukuisten muidenkin kirjoittajien maailmankuvaa. Raamattu saattoi sisältää tietoa tulevista tapahtumista vain siksi, että Jumalalla oli ainakin tietyiltä kohdin ennalta määrätyt suunnitelmat tulevaisuutta varten. Jumala ei siis voinut olla vain luoja, vaan hän oli myös aktiivisesti kiinnostunut ihmishistorian vaiheista. Tästä seurasi mahdollisuus tapahtumien arvottamiseen, sillä

yksittäiset ihmiset tai kansat saattoivat ajautua Jumalan oletettujen suunnitelmien puolelle tai niitä vastaan.

Kolmanneksi Raamatun kirjoitukset kytkettiin nykypäivään myös paikkojen kautta, mutta ensisijaisesti kiintopisteenä toimivat juutalaiset. Muinaisten ja tämän päivän israelilaisten välistä jatkumoa hahmotettiin hyvin voimakkaasti nationalismin kautta. Usko juutalaisten kansallisesta roolista erityisinä historian toimijoina näyttää yhdistävän 1900-luvun nationalistista ajattelua ja varhaisempia kristillisiä käsityksiä uskonnollisista yhteisöistä tavalla, jota olisi syytä tutkia lähemmin. On vaikea edes kuvitella, miltä kristillinen sionismi voisi näyttää ilman nationalismia, uskoa kansakuntiin ja niiden merkitykseen.

Merkkillinen piirre 1940–1960-lukujen kristittyjen Israelia koskevista asiantuntijakirjoituksista ja haastatteluista oli se, miten niissä esiintyviä tulkintoja vaikkapa Lähi-idän konfliktista ei juuri haastettu tai analysoitu. Kristilliset Israel-tulkinnat joko innostivat tai niistä vaiettiin. On mahdollista, että varsin monet suomalaiset kristityt jakoivat yllä esitetystä taustaoletuksista kolmannen, nationalismia koskevan. Ensimmäinen, Raamattua koskeva oletus taas mitä ilmeisimmin jakoi mielipiteitä voimakkaasti. Leirien välillä olisi ollut vaikea käydä keskustelua tämänkaltaisesta aiheesta juuttumatta perustavanlaatuisempaan, raamatunäkemyttä koskevaan erimielisyyteen.

Sen sijaan raamatuntulkintojen ja historiakuvan suhteesta käyty keskustelu olisi saattanut olla hyvin hedelmällinen ja vivahteikas. Samana vuonna kuin Osmo Tiililä julkaisi teoksensa *Historian Jumala* (1945), ilmestyi filosofi Karl Popperin kirja *Avoim yhteiskunta ja sen viholliset* (*The Open Society and Its Enemies*). Teos käännettiin suomeksi vasta vuonna 1974 eikä se ole välttämättä ollut Suomessa laajalti tunnettu tätä ennen, vaikka sen hegeliläisyyttä ja marxilaisuutta kritisoiwa kärki olikin monin tavoin yhteiskunnallisesti ajankohtainen. Sen tärkein sisältö on kuitenkin pitkä kritiikki juuri sen kaltaista determinististä historiaa – historismia – kohtaan, jota muiden muassa ennustuksia oman aikansa tapahtumiin sovittavat suomalaiset kristilliset kirjoittajat näyttivät edustavan. Popperin argumentti ei ole teologinen, vaan looginen, moraalinen ja varsin yksinkertainen. Hänen mukaansa määrättyyn historian suuntaan uskominen vapauttaa ihmiset vastuun taakasta ja kannustaa voittajien ihannointiin: ”Teoria, jonka mukaan Jumala paljastaa

itsensä ja tuomionsa historiassa, ei ole erotettavissa teoriasta, jonka mukaan maallinen menestys on toimintamme lopullinen tuomari ja oikeutaja.”³⁵

Israelin valtion perustaminen ja sitä 1960-luvulle asti seuranneet tapahtumat uutisoitiin Suomessa hyvin positiiviseen ja yksinkertaistavaan sävyyn. Aiheeseen liittyvät monimutkaiset poliittiset ristiriidat ja ongelmat eivät yksinkertaisesti välittyneet suomalaisen lehdistön kautta. Tämä saattoi osaltaan mahdollistaa sellaisen maailmanpolitiikan nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevan Raamattu-pohjaisen asiantuntemuksen, jota ei ehkä olisi rohjettu kritiikittä soveltaa tutummissa ja vaikeammaksi mielletyissä yhteyksissä. Joka tapauksessa Israelin valtion perustamisen tuoma innostus – siinä nähty vahvistus uskolle ja Raamatun luotettavuudella – loivat olosuhteet, joissa monet uskoivat Raamatun sanan antavan asiantuntemusta niin maailmanpolitiikan nykyisyyteen kuin tulevaisuuteenkin.

Lähteet ja kirjallisuus

A. Lähteet

Alanen, Yrjö E.

1948a ”Toteutuva ennustus”. *Kotimaa* 21.5.1948.

1948b ”Tulevaisuuden ennuksesta”. *Kotimaa* 29.12.1948.

Haapa, Esko

1950 ”Herran tuleminen”. *Kotimaa* 3.2.1950.

Hartonen, Vilho

1950 *Mitä pian tapahtuu? Ilmestyskirjan mukaan*. 2. painos. Helsinki: Ristin Voitto.

Kaakinen, Ainokaija

1950 ”Herra huutaa maailman tapahtumissa”. *Sana* 1.6.1950.

Launis, Ilmo

1950a ”Kristus elää jokaisen juutalaisen alitajunnassa...” *Sana* 27.4.1950.

1950b ”Israel hämmästyttää jälleen ’elävällä vedellä’”. *Sana* 6.7.1950.

³⁵ Popper 2000, 633.

Pinomaa, Lennart

1949a ”Oksa mehevöityy”. *Sana* 1.4.1949.

1949b ”Kristinusko – ei uskonto ollenkaan”. *Sana* 13.5.1949.

1949c ”Juutalaiset juuri nyt”. *Sana* 8.7.1949.

Saarisalo, Aapeli

1948 ”’Kuivat luut kolisevat’: Raamattu valaisee siionismin ja Palestiinan kysymystä”. *Kotimaa* 6.7.1948.

Tiilikä, Osmo

1945 *Historian Jumala: Mitä nykyinen aika puhuu teologille?* Helsinki: Kirjapaja.

1953 *V viimeiset tapahtumat: Jumalan sanan näköaloja*. Porvoo: WSOY.

1954 *Systemaattinen teologia II*. Porvoo: WSOY.

Viro, Voitto

1955 *Rakas Pyhä maa*. 2. painos. Helsinki: WSOY.

B. Kirjallisuus

Goldman, Shalom

2009 *Zeal for Zion: Christians, Jews & the Idea of the Promised Land*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Holmila, Antero

2011 *Reporting the Holocaust in the British, Swedish and Finnish Press, 1945–50*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Juusola, Hannu

2005 *Israelin historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Nurminen, Heikki

1992 ”Suomalaisen Israel-harrastuksen pääpiirteet”. *ISRAEL: Messiaan maa. Suomen Teologisen Instituutin vuosikirja 1992*. Toim. Eero Junkkaala. Kauniainen: Perussanoma.

Popper, K. R.

2000 *Avoin yhteiskunta ja sen viholliset*. 2. painos. Helsinki: Otava.

Said, Edward W.

2011 *Orientalismi*. Helsinki: Gaudeamus.

Smith, Robert O.

2013 *More Desired than Our Own Salvation: The Roots of Christian Zionism*. Oxford: Oxford University Press.

Spector, Stephen

2009 *Evangelicals and Israel: The Story of American Christian Zionism*. New York: Oxford University Press.

Stewart, Timo R.

2014 "Israelis, Israelites and God's Hand in History: Finnish Christian Attitudes toward the Creation of the State of Israel". *Comprehending Christian Zionism: Perspectives in Comparison*. Eds. Robert O. Smith & Göran Gunner. Minneapolis: Fortress Press, 257–274.

2015 *Ja sana tuli valtioksi: Suomalaisen kristillisen sionismin aatehistoria*. Helsinki: Unigrafia. E-thesis: <http://urn.fi/URN:NBN:fife200807221716>.

Swanström, André

2007 *From Failed Mission to Apocalyptic Admiration: Perspectives on Finnish Christian Zionism*. Kyrkohistoriska arkivet vid Åbo Akademi, Meddelanden 40. Åbo.

Weber, Timothy P.

2004 *On the Road to Armageddon: How Evangelicals Became Israel's Best Friend*. Grand Rapids: Baker Academic.